

REFERAT

10. oktober 2022

Møde i Det Særlige Bygningssyn
Torsdag den 6. oktober 2022 kl. 11.30 - 15.30
Slots- og Kulturstyrelsen, Fejøgade 1, 2. sal, Nykøbing F.
Møderum: *Glumsø*

Det Særlige Bygningssyn
c/o Slots- og Kulturstyrelsen,
Center for Kulturarv,
Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing F.

Mia Kroer Ræbild
Arkitekt Cand. Arch./Sekretær for
Det Særlige Bygningssyn
Dir. 33 74 52 68

Fra Bygningssynet deltog:

Formand, kulturarvschef, ph.d. Jens Toftgaard, professor MSO, arkitekt MAA Nicolai Bo Andersen, arkitekt Jens Andrew Baumann, bestyrelsesmedlem BYFO Thomas Garth-Grüner, byplanlægger Thina Wallin Jensen, arkitekt Gemma Lalanda, museumschef Frank Allan Rasmussen og museumsinspektør Mette Slyngborg.

Afbud fra:

Arkitekt Peter Hee, seniorforsker Ulla Kjær, arkitekt Sara Aasted Paarup, landskabsarkitekt Jens Hendeliowitz og stadsarkitekt Lisbet Wolters.

Fra Slots- og Kulturstyrelsen deltog:

Enhedschef Merete Lind Mikkelsen, specialkonsulent Caspar Jørgensen, kunsthistoriker Nanna Secher Larsen, arkitekt, arkitekt Ida Bay Rask, specialkonsulent Signe Marie Rohde, specialkonsulent Johan Westh Hage, arkitekt Luna Dyre og arkitekt Mia Kroer Ræbild (referent).

DAGSORDEN

1. Referat af Det Særlige Bygningssynsmøde den 31. august 2022

Der var ingen bemærkninger til referatet.

1.1 Habilitet

Intet at bemærke.

2. Meddelelser

2.1 Orientering om nye medarbejdere

Merete Lind Mikkelsen orienterede om, at der er blevet ansat tre nye medarbejdere i Fredede Bygninger. Arkitekt Ida Bay Rask og arkitekt Emma Hjortkjær Hundahl (i en tidsbegrænset stilling), der begge skal arbejde med sagsbehandling af byggesager samt specialkonsulent Signe Marie Rohde, som skal varetage arbejdet med Verdensarven.

2.2 Klagesager

Merete Lind Mikkelsen orienterede om, at Kulturministeriet har stadfæstet Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse vedr. udvidelse af fredningen af Processionsgangen i Ribe, beliggende Torvet 15A, Ribe, Esbjerg Kommune. Fredningsomfanget omfatter nu den tidligere Processionsgang beliggende i det syd-vestre hjørnehvælv og i to og trekvart

hvælvfag i vestfløjen (fra 1300-tallet) samt restaureringen og udbygningen fra 1904 af H.C. Amberg.

Endvidere oplyste Merete Lind Mikkelsen, at ejer af Brahetrolleborg, Rewentlowsvej 1H, Korinth, Faaborg-Midtfyn Kommune har trukket klagen over afslag til retlig lovliggørelse af fjernelse af 11 lindetræer tilbage. Ejer tager den faglige rådgivers udtalelse til efterretning og vil lade de 11 lindetræer omkring ridebanen genplante.

2.3 Dato til Seminar for fredningsstrategi

Jens Toftgaard orienterede om, at det endelige program forventes færdigt i uge 41 og at datoen for seminaret offentliggøres i uge 43.

2.4 Orientering om Kildeskovshallen, Gentofte Kommune

Merete Lind Mikkelsen orienterede om, at Gentofte Kommune påklagede afgørelsen om fredningsudvidelse, men at klagesagen blev sat i bero, da styrelsen og kommunen har været i dialog om mulighed for udvidelse inden for fredningen jf. Det Særlige Bygningssyns bemærkninger i indstillingen til fredningsudvidelsen.

Dialogen er forløbet over en længere periode og har omhandlet en tilpasning af udvidelsen af svømmehallen, så den forstyrrer parkens udtryk mindst muligt. Bygningen er efterfølgende blandt andet blevet mindre, og der er foretaget formmæssige justeringer. Endvidere har styrelsen forholdt sig til ønsker om ændringer i parkeringsarealer, herunder nedrivning af materialgård og omdannelse af dette område til parkering med skovkarakter.

3. Lister over byggesager i perioden 2. august til 5. september 2022

3.1 Bygningssynet fik den 30. september 2022 tilsendt svarene på de indkomne spørgsmål til byggesagslisterne. Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten.

3.2 Merete Lind Mikkelsen gennemgik byggesagerne omhandlende styrelsens egne bygninger. Der var ingen yderligere spørgsmål hertil.

3.3 Der var ingen yderligere spørgsmål til klagesagslisten.

4. Fredninger

4.1 Historisk Botanisk Have, Slotsruinen 1, Vordingborg Kommune

(22/07764 forelagt af Caspar Jørgensen)

Det Særlige Bygningssyn finder ikke, at Historisk Botanisk Have (1921 af G.N. Brandt), Vordingborg Borgruin, Slotstorvet 1, Vordingborg Kommune i tilstrækkelig grad har de særlige arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning, idet haven fremstår med en svækket originalitet samt fremtræder lidt uklart i detaljerne i forhold til de oprindelige planer. Bygningssynet finder derimod, at Historisk Botanisk Have er bevaringsværdig og påskønner det arbejde som Vordingborg Kommune udfører for at bevare haven og anvende den som en ressource i markedsføringen af Vordingborg og borgruinen.

Haven er et væsentligt eksempel på en tidlig modernistisk have med dens forenklede former, samtidig med at haven er et eksempel på en voksende historisk interesse blandt modernismens gartnere og havearkitekter. Hvor G.N. Brandt i mange tilfælde opdyrkede

og forenkledede en landskabstype som skovbrynet, engen eller skovbunden, er det her et element fra en renæssancehave, der er et af de bærende motiver, men netop i en stærkt forenklet form.

Historisk Botanisk Have var den første af sin slags i Danmark, hvis man ikke regner haven bag borgmestergården i Den Gamle By (1914) med, og den blev hurtigt fulgt af andre som klosterhaven ved Sct. Knuds Kloster i Odense anlagt 1922-23 af I.P. Andersen. Imidlertid står Historisk Botanisk Have, efter Bygningssynets vurdering, som et lidt mindre betydningsfuldt arbejde i G.N. Brandts samlede kunstneriske værk og i fremdyrkningen af modernismen i landskabskunsten.

Haven ligger på en del af slotsbankens sydvendte skråning beskyttet af ruinerne efter fæstningsmurene og af ældre stendiger, med Gåsetårnet i nord og udsigt ud over vandet mod syd. De tydeligste renæssancereferencer er det lille buksbomparterre omgivet af prydrækværk. Parterret er formet efter en illustration i den ældste danske havebog fra 1647. Hertil kommer "skakbrætplanen", der symmetrisk opdeler haven i mange små rum afgrænset af klippede hække, og de fire dobbeltbuer af rødmaledede egestolper med forgyldte kugler, der markerer de grusbelagte haveganges krydsning, og kulturbedene med en række forskellige ældre plantesorter.

Hvert haverum udgør et forenklet, abstrakt volumen i tråd med den fremvoksende modernisme i havekunsten. Dette er særlig tydeligt i de to græsklædte haverum, hvoraf det ene stadig står med et fritstående, uklippet træ, der danner kontrast til de klippede hækkes geometriske form.

Bygningssynet anbefaler, at man ved den fremtidige pleje særlig er opmærksom på terrasseringen og på hækkenes præcise dimensioner i forslaget fra 1919, og at der fortsat dyrkes historiske planter i bedene med afsæt i den planteliste som Vordingborg Kommune udgav i forbindelse med havens jubilæum.

4.2 Måneporten, Strandvejen 724, Springforbi, Lyngby-Taarbæk Kommune

(19/03798 forelagt af Caspar Jørgensen)

Det Særlige Bygningssyn finder, at "dalen" og Måneporten (1934 af C.Th. Sørensen) har den væsentlige arkitektoniske værdi, der kan begrunde en fredning.

De bærende fredningsværdier knytter sig til dæmningen med den cirkelformede åbning (Måneporten), der skaber forbindelse mellem Øresund og den græsklædte sænkning inde i land. Dæmningen er opført parallelt med strandlinjen omkring og i forlængelse af en naturlig ås og lukker den naturskabte sænkning eller dal i terrænet mod Øresund. Ud mod havet har dæmningen jordsider. Ind mod land består den af Nexø-sandstenskvadre. Det er en såkaldt tør-mur, hvilket vil sige, at stenene er tilpasset hinanden og lagt uden bindemiddel ligesom stenene i den selvbærende cirkel. Hertil kommer den græsklædte sænkning i landskabet eller dalen, der er afgørende for opfattelsen af dette landskabsarkitektoniske værk. Måneporten er med sin placering i dalen på engang beskeden og monumental.

Selvom væsentlige dele af den af C.Th. Sørensen anlagte have er fjernet, heriblandt hegn og bede, står hovedelementerne i form af dalen og den bearbejdede ås stærkt tilbage.

Måneporten udgør en bearbejdning af to landskabs-elementer, der er forenklet og til en vis grad monumentaliseret: åsen og dalen. C.Th. Sørensen skriver selv: "Terrænets oprindelige form blev så godt som ikke ændret ved anlægget af haven. Havens karakter er i overvejende grad bestemt af udsigten til Sundet og af jordformerne" (side 78 i Haver tanker og arbejder). Det kan opfattes som en videreudvikling af en af de andre store landsskabsarkitekters, G.N. Brandts, arbejdsmåde, han lod sig inspirere af landskabstyper som for eksempel engen og grøften i sine haveanlæg. Samtidig er det en abstraktionsproces, der er en vigtig del af modernismen, og som allerede havde fundet sted et stykke tid både inden for malerkunsten og arkitekturen, og som blandt andet kan ses i det nærliggende Bella Vista i Klampenborg.

Ud over den abstrakte form, cirklen, som dukker op i mange af C.Th. Sørensens arbejder, synes cirkelfiguren her specifikt inspireret af traditionel kinesisk arkitektur som vennen Steen Ejler Rasmussen beskrev i sin bog "Billedbog fra en Kinarejse", der netop var under forberedelse og udkom i 1935.

I al sin enkelhed og ved sin placering i landskabet er Måneporten et af 1900-tallets vigtige landskabsarkitektoniske værker.

Det Særlige Bygningssyn bemærker, at det er afgørende, at den store græsplæne (dalen) friholdes for beplantning og andet - ligesom kyststrækningen ud for Måneporten - og at tømuren fra C.Th. Sørensens hånd var rigt tilplantet.

4.3 Søvigård, Søvigårdvej 51, Varde Kommune

(18/02876 forelagt af Nanna Secher Larsen)

Det Særlige Bygningssyn finder, at Søvigårds hovedbygning ikke har de arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Søvigårds hovedbygning fremstår i det ydre og det indre overordnet som en rekonstruktion af bygningen som ved opførelsen i 1766. I det ydre er hovedbygningen efter restaureringen i begyndelsen af 1990'erne blevet hvidkalket, hvorved den arkitektoniske intention er blevet udvisket, og bygningen har dermed mistet vigtig originalitet. Hertil kommer, at hovedbygningen ligger som en torso af det oprindelige herregårdsanlæg, hvilket de nuværende sekundære bygninger ikke formår at illudere.

I det indre er alle historiske lag fra den mellemliggende periode fra opførelsen frem til restaureringstidspunktet ikke længere aflæselige. Dette skyldes blandt andet, at rekonstruktionen har gjort, at en meget stor del af hovedbygningens materialer er nye, hvorved bygningens autenticitet er blevet væsentligt reduceret. Endelig er en stor del af overfladebehandlingen ikke tidssvarende for en bygning fra 1700-tallet, som er det man har forsøgt at genskabe. Hertil kommer, at koblingen af en moderne bolig og en rekonstrueret 1700-talsplanløsning ikke virker vellykket i det indre, hvor moderne detaljering og indretning er valgt på bekostning af historiske træk.

Det Særlige Bygningssyn vurderer, at Søvigård ikke har de kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning, men anerkender rekonstruktionen af Søvigårds hovedbygning

som en fortolkning af bygningen, som den så ud ved opførelsen i 1766, hvorfor Det Særlige Bygningssyn indstiller, at Søvigård udpeges som bevaringsværdig bygning.

5. Affredning

5.1 Hjermitslevgård, Lærkevej 21, Brønderslev Kommune

(22/06135 forelagt af Nanna Secher Larsen)

Det Særlige Bygningssyn finder, at Hjermitslevgård er et helstøbt og unikt herregårdsanlæg i sin helhed, hvor de tilbageværende enkelte bygninger fra forskellige århundreder sammen fortæller om herregårdens lange udviklingshistorie og oprindelse i 1400-tallet. Den søndre længe udgør i denne sammenhæng derfor en umistelig del af herregårdsanlægget.

Det Særlige Bygningssyn har forholdt sig til bindingsværkslængens dårlige tilstand og har opvejet dette over for længens betydning for det samlede herregårdsanlæg.

Bygningssynet vurderer, at længen, på trods af dens tilstand, både har væsentlige egenverdier og er vigtig for helheden og finder på den baggrund, at fredningen af sydlængen bør fastholdes.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at der i samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsen lægges en plan for at bevare sydlængen. Indtil planen foreligger anser Bygningssynet det som værende nødvendigt, at sydlængen sikres mod yderligere forfald. Sikringsarbejderne bør ligeledes udføres i samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsen.

Det Særlige Bygningssyn ønsker at få sagen forelagt igen, når der er lagt en plan for hvordan sydlængen kan bevares.

6. Den fortsatte proces med de nødlidende bygninger

Luna Dyre præsenterede Slots- og Kulturstyrelsens strategi for håndtering af fredede bygninger i ikke-forsvarlig stand, herunder opgavens formål samt tanker om strategien for arbejdet.

7. Eventuelt

Jens Toftgaard opfordrede Bygningssynets medlemmer til at tilmelde sig Icomos webinar: "Introducing the 20cHTF as a Tool for Identifying, Assessing and Celebrating Heritage Places", som afholdes den 14. oktober 2022 kl. 17:00-19.00 CEST.